

1897 Türk-Yunan Savaşı'nda Ecnebilerin Zararlarının Tazmîni Meselesi

The Issue of Compensation for the Losses of Foreigners in the Turco-Greek War of 1897

İbrahim Serbestoğlu*

Özet

1897 Türk-Yunan Savaşı'nı Osmanlı Devleti kazanmıştı. Bu zafer, Balkan topraklarını yavaş yavaş kaybeden Türkler için dimdik ayakta olduklarının göstergesiydi. Bu zaferle ilgili başta Sultan II. Abdülhamid olmak üzere Osmanlı idarecilerine ve ordusuna şiirler yazılıyor, övgüler düzülüyordu. Ancak savaşın galibi Osmanlılar, barış görüşmelerinde karşılarında Avrupa devletlerini bulunca durum değişti. Müzakereler sonucunda Osmanlı Devleti, Tesalya'yı Yunanistan'a iade etmek zorunda kaldı. Savaş tazminatı olarak da yaptığı harcamanın ancak üçte birini aldı. Yunan kuvvetlerinin halkın emval ve emlakına vermiş olduğu zararlar için de ayrıca 100.000 lira daha tazminat elde edildi. Bâbüali, 100.000 liralık tazminatla tebaasının zararlarını karşılamayı planlarken, Avrupa devletlerinin tebaası olup Tesalya, Selanik ve Yanya'da gayrimenkulleri bulunan ecnebilerin tazminat talepleriyle karşılaştı. Oysa anlaşmayı imzalarken böyle bir taleple karşılaşılacağını düşünülmemişti. Osmanlı Devleti, Avrupa devletleriyle arasının bozulmaması için Yunan vatandaşları haricindeki tüm zarar gören sivillerin taleplerini dikkate almak zorunda kaldı.

Çalışmamız, 1897 Türk-Yunan Savaşı'nın galibi Osmanlıların, barış sürecinde ecnebilere ödemek zorunda kaldığı tazminat taleplerini incelemektedir.

Anabtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Yunanistan, 1897 Türk-Yunan Savaşı, Tesalya

Abstract

Ottoman state won the 1897 Turkish-Greece war. This victory was an indication that Turks who had been losing their lands in Balkans slowly were standing still. Poets were being written and compliments

---

* Yrd. Doç. Dr., *Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarib Bölümü*,
e-mail: ibrahimserbest53@hotmail.com

were paid to Ottoman administrators and army, especially Sultan Abdulhamid II. However when Ottomans, winners of the war found the European states in front of them in the peace treaties, the situation changed. At the end of negotiations, Ottoman state had to return Thessaly to Greece. As alimony, Ottoman state received back only one third of the amount it spent for war. It received also alimony of 100.000 liras for the harm given by Greek forces to assets and properties of the community. While sublime porte was planning to compensate the losses of citizens with the alimony of 100.000 liras, it confronted the alimony demands of foreigners (European citizens) that had real estates in Thessaly, Thessaloniki and Janina. In fact such a demand was not considered during the signing of the treaty. Ottoman state had to take the losses of all foreigners into consideration except Greece citizens in order not to have problems with European states.

Our study, examines the alimony demands of foreigners that Ottomans (who were the winners of 1897 Turk-Greek war) had to bear during the course of peace.

Keywords: Ottoman State, Greece, 1897 Turk-Greek War, Thessaly

Giriş

Tesalya, Balkan yarımadasında yüksek dağların ortasında akarsuların beslediği verimli ovalarıyla eski çağlardan itibaren önemli bir yerleşim bölgesidir. Tarih boyunca değişik devlet ve milletlerin hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı hâkimiyeti öncesinde Katalan ve Arnavut işgalleriyle bölgedeki pek çok yerleşim yeri yıkılmış ve boşalmıştı. 1386-1387 yıllarında Gazi Evrenos Bey'in Tesalya'nın doğusunu fethetmesi bölge için yeni bir başlangıç oldu. Anadolu'dan getirilen Türkmenlerle şenlendirilen Tesalya'da yeni köyler ve şehirler kuruldu. Buralarda imarethane, cami, kervansaray, dükkân, hamam ve köprüler inşa edildi.¹

17. yüzyıldan itibaren Osmanlı düzenindeki değişim Tesalya'da da kendisini gösterdi. Tımar topraklarının çoğu çiftliğe dönüştü.² Bu dönüşüm nüfusun

¹ Machiel Kiel, "Tesalya", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.40, İstanbul 2011, s. 522-524; Bülent Akyay, *Tesalya Meselesi (1881)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2001, s. 20-24.

² Çiftlik, Osmanlı klasik döneminde tımar sistemi dâhilinde bir çiftçi aileye yetebilecek büyüklükte toprak birimi iken sonra büyük zirai işletmeler ve malikâneleri ifade etmeye başlamıştı. Özellikle 18. yüzyıldan itibaren tımar sisteminin bozulması sonucu ayan veya ağa çiftlikleriyle malikâneler oluştu. Bu durum 19. yüzyılda Balkanlar'daki ayaklanmaların bir sebebiydi. Osmanlı hükümetleri, büyük zirai işletmeler halindeki bu tür çiftlikleri engellemeye çalıştıysa da başarılı olamamıştı. Bkz: Halil İncelik, "Çiftlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 8, s. 313-314. Tesalya da çiftlik tarımının yoğunlaştığı

dağılımı da etkiledi. 16. ve 17. yüzyılın başlarında tamamen Türklerin bulunduğu doğudaki ovalarda 19. yüzyıla gelindiğinde Rum yerleşimcilerin arttığı görüldü.³

19. yüzyılın başında Tesalya, dış ticarete artan bir ivme yakalamıştı. Tarımsal üretim birimi olarak çiftlikler yaygın bir şekilde varlığını devam ettiriyordu. Özellikle Arnavut Beyler Tesalya'da çiftlik ediniyorlardı.⁴ Bu çiftlikler başta olmak üzere bölgedeki şehirlerin etrafını çeviren bağ-bahçelerde⁵ buğday, arpa, mısır, çavdar, yulaf, patates, soğan, sarımsak, fasulye, mercimek, darı, nohut, koza, tütün, zeytin ve fındık yetiştiriliyordu.⁶ Dış ticaretin önemli bir kalemini oluşturan tarım ürünlerinin yanında az miktarda krom, kurşun, bakır ve kömür de ihraç ediliyordu.⁷

Tablo 1: Tesalya'nın 1877-1882 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Verileri⁸

YIL	İTHALAT (Sterlin)	İHRACAT (Sterlin)	TOPLAM (Sterlin)
1877	102.500	353.100	455.600
1878	155.200	180.100	335.300
1879	337.500	255.600	593.100
1880	400.000	150.000	550.000
1881	466.800	181.500	648.300
1882	350.000	280.000	580.000

Tesalya'nın ticari potansiyelinin yanında önemli bir özelliği de kışın ılıman iklime sahip olmasıdır. Bu özelliğinden dolayı Manastır, Kosova ve Selanik taraflarından hayvan sürüleri kışlamak üzere bölgeye gelirdi. Osmanlı idaresinde olduğu gibi Yunan egemenliğine geçtikten sonra dahi Tesalya'nın tarım ve

yerlerden biriydi. Bkz: Reşat Kasaba, *Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Ekonomisi*, çev: Kudret Emiroğlu, İstanbul 1993, s. 27-29; Sophia Laiou, "Some Considerations Regarding Çiftlik Formation in the Western Thessaly, Sixteenth-Nineteenth Centuries", *The Ottoman Empire, The Balkans, The Greek Lands: Toward a Social and Economic History*, ed: Elias Kolovos, Phokion Kotzageorgis, İstanbul 2007, s. 255-277; Hamiyet Sezer, "Tepedelenli Ali Paşa ve Oğullarının Çiftlik ve Gelirlerine İlişkin Yeni Bilgi-Bulgular", *OTAM*, S.18, Ankara 2005, s. 333-357; Hamiyet Sezer, "Tepedelenli Ali Paşa'nın Çiftlikleri Üzerine Bir Araştırma", *Belleten*, S.233, Ankara 1998, s. 75-107.

³ Machiel Kiel, "Tesalya", s. 524-525.

⁴ Şemsettin Sami, "Tesalya", *Kamûsu'l-Alâm*, c.3, İstanbul 1308, s. 1652.

⁵ Mahir Mehdi, *Bedraka-i Zafer Yahud Tesalya ve Yenişebir*, Dersaadet 1314, s. 14.

⁶ *Parliamentary Papers, Commercial No.26 (1880) Trade Reports, Report by Vice-Consul Longworth on the Trade and Commerce of Thessaly for the Year 1879*, London 1880, s. 1035.

⁷ Şemsettin Sami, "Tesalya", s. 1652.

⁸ *Parliamentary Papers, Commercial No.26 (1880)*, s. 1033; *Parliamentary Papers, Commercial No.28 (1883) Trade Reports, Report by Vice-Consul Longworth on the Trade and Commerce of Thessaly for the Year 1882*, London 1883, s. 1197.

hayvancılık açısından önemi devam etmiştir.⁹ Yabancı ülke vatandaşları (ecnebler) da bu öneme binaen bölgede çiftlik edinerek, ticaret yapmayı tercih etmişlerdi.

I. Türk-Yunan Savaşı (1897)

19. yüzyıl Osmanlı Devleti için adeta topraklarını elinde tutma mücadelesine sahne olmaktadır. Balkanlarda yaşayan gayrimüslim Osmanlılar kendi devletlerini kurmak için harekete geçmişlerdi. Balkan milletlerinin başlatmış oldukları bağımsızlık mücadelelerine Avrupa devletleri de destek veriyordu. 1821 Rum isyanı sırasında Avrupa'dan gelen gönüllüler Osmanlılara karşı maddi ve manevi desteklerini esirgemediler. Hristiyan bir milletin Müslümanların idaresinden kurtarılması gereğini daima dile getirdiler. Nihayet Yunanistan devletini kurdular. Ancak homojen bir nüfus oluşturmak için Müslümanları katlettiler, asimile etmeye çalıştılar veya göçe zorladılar.¹⁰ Bununla da kalmayıp Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde bulunan topraklardan yeni yerler talep ettiler. Osmanlı Rumlarını, anarşi ve karışıklık çıkartmak için kışkırttılar. Düzeni sağlamak isteyen Osmanlı idaresini ise “*Hristiyanları katlediyor*” suçlamasıyla Avrupa'ya şikayet ettiler. Diğer bir ifade ile suçluluğunun yanında Avrupa devletlerinin desteğiyle *güçlü* duruma gelmeye çalıştılar. Nihayet 19. yüzyılın sonunda Avrupalılara hemen her istediğini yaptırmış olmanın verdiği güvenle yeni hedef olarak Girit'i seçtiler.

Yunanistan'ın tahrikleri neticesinde Girit'te kargaşa hâkim oldu. Osmanlı yönetimi adada istediği reformları tam anlamıyla uygulamaya koyamamıştı. Bunu fırsat bilen adalı Rumlar Epitropi Cemiyeti'ni kurarak organize oldular.¹¹ Yunanistan'ın bu cemiyete desteği ve Ermeni sorunlarıyla uğraşan Bâbüâlî'nin sorunu vali değişiklikleriyle çözmeye çalışması olayların büyümesinde etkili oldu. Girit'e 1895 yılında vali tayin edilen Aleksander Karateodori Paşa'nın adada yönetimin imkânsız hale geldiğini söylemesi ve valilikten Mayıs 1896'da istifa

⁹ Süleyman Tevfık- Abdullah Zühdi, *Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye ile Yunan Muharebesi 1314*, İstanbul 1315, s. 246.

¹⁰ Ali Fuat Örenç, *Balkanlarda İlk Dram: Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, İstanbul 2009.

¹¹ Epitropi Cemiyeti, tamamen Rum nüfusun yaşadığı İsfakiye'de Eylül 1894'te kurulmuştu. Bölgedeki küçük Rum çetelerinin bir araya gelmesinden oluşuyordu. Halepa döneminin ayrıcalıklarının geri verilmesini savunuyor gibi görüldüğü halde gerçekte Ermeni olaylarının yarattığı kaos ortamında Girit'in muhtariyete sahip olmasını için mücadele veriyordu. Etniki Eteryâ örgütünden maddi destek alıyor, Girit Rumlarından para topluyordu. Epitropi Cemiyetinin faaliyetlerinden Girit'teki Avrupa devletleri konsoloslarının da haberi vardı. Hatta konsoloslar cemiyetin faaliyetlerine son vermesini ve üyelerinin adayı terk etmesini dahi istemişlerdi. Fakat cemiyet üyeleri Girit'in Yunanistan'a katılması yolunda altyapıyı oluşturdular ve İhtilal Komitesinin kurulmasına zemin hazırladılar. Bkz: Ayşe Nükhet Adıyeko, *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalmı (1896-1908)*, Ankara 2000, s. 144-146.

etmesi durumu kısaca özetliyordu. Bu aşamadan sonra Avrupa devletleri devreye girip Bâbîâli'ye tavsiyelerde bulunmaya başladılar. Adaya bir Hristiyan vali atanması, Halepa Sözleşmesinin¹² uygulamaya konulması ve genel af ilanını ihtiva eden tavsiyelerin sorunu çözmeyeceği aşikârdı. Çünkü Yunanistan açıkça Rumları yönlendiriyordu. Adadaki olayların büyümesi sorunun uluslararası boyuta taşınması anlamına gelecekti ki böylece Yunanistan'ın eli güçlenecekti. Nihayetinde Girit'te yaşanan karışıklık 1896 düzenlemeleriyle geçici olarak sonlandırıldı.¹³

Epitropi Cemiyeti adada sükûnetin sağlanmasından rahatsız olmuştu. Çok geçmeden Müslümanlara karşı saldırıya geçtiler. Adada yeni bir isyanın başlamasıyla birlikte Yunanistan, olayları bastırmak bahanesiyle Osmanlı karasularını hiçe sayarak Girit'e savaş gemisi gönderdi. Avrupa devletleri hemen devreye girerek Yunan hükümetini bir nota ile uyardılar. Ancak Yunan albayı Vasos, adayı kralı adına ilhak ettiğini ilan etti.¹⁴

Yunanistan'ın bir taraftan Girit'i elde etmeye çalışıyor diğer taraftan Tesalya üzerinden Osmanlı topraklarına saldırıyordu. Bâbîâli karşı harekâta başlamadan önce Avrupa devletleri nezdinde girişimde bulunmayı tercih etmişti. Avrupa devletleri de her iki devletin savaşın eşiğinde olduğunun farkında olarak, savaş çıkması halinde ilk saldırıda bulunan tarafın sorumlu tutulacağını ilan etti. Oysa Yunanistan bu ana kadar gerek savaş gemileriyle Osmanlı karasularını ihlal etmiş gerekse de Girit'i ilhak ettiğini ilan etmekle zaten *sorumlu* pozisyonuna gelmişti. Ancak Bâbîâli, Yunan saldırılarının engellenmesi için yine Avrupa devletlerinin sefirlerini uyarıyordu. Muhtemel bir savaşın yaşanması halinde sorumluluğun Yunanistan'a ait olacağını, Osmanlı Devleti'nin kimsenin toprağında gözü olmadığını belirtiyordu. Aynı ifadeleri bir nota ile Yunan hükümetine de iletmişti.¹⁵

16 Nisan 1897 tarihinde Yunanistan'ın saldırıları şiddetlenince Osmanlı hükümetinin 56 saatlik toplantısının ardından saldırılara karşılık verilmesi kararı alındı. II. Abdülhamid, savaşın galibi olmayacağı ve Batılı devletlerin Yunanistan'ın yanında yer alacaklarından hareketle yaşadığı tereddütlere rağmen savaşmaktan başka çaresinin olmadığını gördü.¹⁶ Yaklaşık bir ay süren savaşta

---

¹² Halepa Sözleşmesi, Osmanlı Devleti ile Batılı devletlerin Girit'in yönetimine dair, 25 Ekim 1878 tarihinde imzaladığı sözleşmedir. Sözleşmeye göre Girit valisi Hristiyan olacak ve beş yıl için Batılı devletlerin onayıyla atanacaktı. 49 Hristiyan 31 Müslüman üyesinin bulunacağı Girit Genel Meclisi oluşturulacaktı. Adadaki memurlar çoğunlukla Hristiyan olacak, Rumca Türkçe ile birlikte resmi dil kabul edilecekti. Bkz: A. N. Adıyeke, *Girit Bunalımı*, s. 28-29.

¹³ A. N. Adıyeke, *Girit Bunalımı*, s. 139-160.

¹⁴ Ayşe Nükhet Adıyeke-Nuri Adıyeke, *Fethinden Kaybına Girit*, İstanbul 2006, s. 217-223.

¹⁵ Metin Hülagü, *Osmanlı-Yunan Savaşı Abdülhamid'in Zaferi*, İstanbul 2008, s. 77-80.

¹⁶ M. Hülagü, *Osmanlı-Yunan Savaşı*, s. 87-93.

Osmanlı ordusu Yunanlıları bozguna uğrattı. Mayıs ayına gelindiğinde Yunan hükümeti, Osmanlıların durdurulmazsa Atina'yı da ele geçireceğinden endişe etmeye başladı. Düzenin değişmesini istemeyen Batılı devletler hemen araya girerek, Osmanlı Devleti'nin savaş tazminatı¹⁷ karşılığında eski öncesi topraklara geri çekilmesini sağladılar.¹⁸ Yapılan anlaşmaya göre Yunanistan 4 milyon liraya ek olarak zarar gören halkın mağduriyetinin giderilmesi için 100.000 lira daha tazminat ödeyecekti.¹⁹

II. Savaşın Mağdurları: Siviller

Tesalya nüfusu, *Evlâd-ı Fatihân*, Arnavut, Tatar ve Çerkeslerin oluşturduğu Müslümanlarla birlikte Rum, Ulah, Yahudi ve ecnebilere oluşmaktaydı. Farklı kaynaklar değişik oranlar verdikleri halde, Tesalya'nın Yunanistan'a terk edildiği 1881 yılı itibarıyla nüfusun çoğunluğunu Rumlar; yaklaşık %10'luk kısmını ise Müslümanlar teşkil ediyordu.

Tablo 2: 1878 Sayımına Göre Tesalya Nüfusu²⁰

Kaza	Hristiyan	Müslüman	Yahudi	Toplam
Ermnye	7.240	1.731	-	8.971
Golos	71.985	2.675	650	75.310
Velestin-Tirnova	26.580	16.445	3.000	43.025
Tırhala-Dereli-Alasonya-Yenişehir	118.875	8.435	400	127.310
Kardice-Çatalca-Dömeke	60.021	10.106	40	70.127
Toplam	284.701	39.392	4.090	324.093

A. Rumlar

Yunan saldırılarıyla başlayan Tesalya Savaşı, askeri harekât açısından oldukça kısa sürmüştü. Osmanlı ordusu Yunan birliklerini bozguna uğratmıştı. Yunan askerlerinin cepheleri terk ederek kaçması, sivil Rumları da korkuyla karışık

¹⁷ Savaş Tazminatı, uluslararası hukukta yer almamasına rağmen 18. yüzyılda ortaya çıkmış bir uygulamadır. Daha önceki dönemlerde yenen taraf yenilene bir bağlılık göstergesi olarak vergi öderdi. 18. yüzyılda ise yenilen tarafın savaşın sorumlusu olduğundan hareketle tazminat maddesi anlaşmalarda yer almaya başladı. 22 Nisan 1745 tarihli Avusturya-Bavyera Antlaşması bunun ilk örneklerindedir. Bkz: Armin A. Steinkam, "War Damages", *Encyclopedia of Public International Law, vol: 4, Use of Force War and Neutrality Peace Treaties (N-Z)*, Amsterdam, New York, Oxford 1982, s. 298- 303.

¹⁸ Stanford J.Shaw- Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, c. II, Reform, Devrim ve Cumhuriyet: Modern Türkiye'nin Doğuşu, 1808-1975*, İstanbul 1983, s. 256-258.

¹⁹ M. Hülagü, *Osmanlı-Yunan Savaşı*, s. 178-187.

²⁰ Aleksandre Popoviç, *Balkanlar'da İslâm*, Türkçesi: Komisyon, İstanbul 1995, s. 304.

endişeye sevk etmişti. Onlar da evlerini, bağlarını-bahçelerini bırakarak memleketlerini terk ediyor, Yunanistan'ın başka bölgelerine gidiyorlardı. Savaş esnasında bölgede bulunan gazeteci Süleyman Tevfik'in, göç edip sonra da evine dönen bir Hristiyan'ın anlattıklarından hareketle yazdıkları Rumların yaşadığı korkuyu şöyle tasvir ediyordu:²¹

En ziyade telaş gösteren asker idi. "Osmanlılar Yenişehir'in arkasını dolaşarak cümlemizi kesecekler, gemisini kurtaran kaptandır." gibi sözler ağzlarında dolaşmağa başladı, bir de o sırada askerlerin ricat emri aldığı haberi çıkararak dehşeti bin kat artırdı.

Herkes çoluk çocuk, erkek kadın karışık bir halde istasyon yolunu tuttular, her taraftan, her sokaktan sel gibi abalı akıyordu. Bu kalabalığa bir de süratle kaçan süvari, piyade, topçu askerleri, erzak ve mühimmat arabaları münzam oldu. O zaman şehirde sanki kayıbet koşturdu. Ezilen, yuvarlanan, çığnemenin baddi hesabı yoktu... Her taraftan "Kaçınız, geliyorlar, geldiler.." gibi sözler, naralar işitiliyordu.

Ben bir elimle zevceyi ve diğer elimle oğlumun tutmuş olduğum halde akıntının şiddet-i cereyanına kapılarak ayaklarım yere dokunmaksızın istasyona kadar gittim. Orada en evvel hareket edecek olan trene çocuklar ile kadınların bindirilmesine karar verilmiş olduğundan herkesle beraber ben de zevceyi ve oğlumun bir vagona sokabildim. Her vagona hatta furgonlarda belki birkaç yüz kişi birbiri üzerine çıkarak sokulmuşlardı. Yalnız abalıdan erkekler değil askerler bile zavallı kadınları, çocukları kollarından çekerek kendileri binmek istiyorlardı.

Yine gazeteci Süleyman Tevfik'e göre Rumların korkudan kaçması geride bıraktıkları mallarının yağmalanmasına yol açmıştı. Bu vakaların önüne geçmek için Osmanlı askerleri kontrollerine geçen şehirlerde hızla güvenlik tedbirleri alıyorlardı. Örneğin Yenişehir'de göç edenlerin giderken kapılarını açık bıraktıkları mülklerine girilmemesi için nöbetçiler görevlendiriliyor, geceleri fenerler yakılarak aydınlatma sağlanıyordu. Zaman zaman komutanlar bizzat dolaşarak alınan tedbirleri denetliyorlardı.²² Osmanlı ordusunun ele geçirdiği yerlerden birisi de Golos'tu. Burada da halka adaletli davranılacağı ancak Osmanlı askerlerine düşmanlık yapanlara müsamaha gösterilmeyeceği ilan edildi. Ardından şehrin güvenliğini Osmanlı askerleri sağlamaya başladılar.²³

Tesalya'da Osmanlı askerleri güvenliği sağlarken korkuya kapılıp gitmiş olan Rumlar, sefil bir halde evlerinden uzakta yaşıyordu. Neyse ki savaşın kısa sürede sona ermesi Rumları evlerine dönüş için umutlandırdı. Ancak Hudud-ı Yunaniye Kumandanı Müşir Edhem Paşa, Rumlardan arazi sahibi olanların ziraat mevsiminin bitmesinden evvel topraklarını işlemek isterlerse dönebileceklerini, *serseri takımıyla* askeri sınıftan olanlara müsaade edilmemesi

²¹ Süleyman Tevfik, *Tesalyada Bir Cevlan ve Dört Aylık Seyahatim*, Dersaadet 1315, s. 218-223.

²² S. Tevfik, *Tesalyada Bir Cevlan*, s. 217-218.

²³ *1897 Türk-Yunan Savaşı (Tesalya Savaşı)*, Yayına Hazırlayan: Bayram Kodaman, Ankara 1993, s. 29-30.

talimatına uyulduğunu bildiriyordu. Bu uygulama yeni bir sorunun doğuşu anlamına geliyordu. Çünkü göçmen Rumların çoğu Tesalya'da emlak ve arazi sahibi değildi. Bunlar bölgede bir hayli fazla olan çiftliklerde *yarıculuk* ve *ondalıkçılık* yaparak geçimlerini sağlayan, yardıma muhtaç kişilerdi. Osmanlı memurları hem bu kişiler hem de diğer dönecekler hakkında detaylı bilgiye sahip değildir. Bunlar Tesalyalı olsa bile topraklarını bırakıp göç ettiklerinden dolayı tanınmıyorlardı. İçlerinde sahte isimlerle gelenler olabilir. Bu nedenle Osmanlı memurları kimsenin dönmesine müsaade etmiyordu.²⁴

Osmanlı memurlarının Rumların geri dönüşünü engellemesi üzerine çoğu Rusya, İngiltere, Fransa, İtalya gibi Avrupa devletlerinin vatandaşı olan çiftlik sahipleri devreye girdiler. Sefaretleri aracılığıyla Bâbîâli'ye müracaatta bulunan ecnebler, engellemelerin kaldırılmasını istediler. Bâbîâli de konu hakkında Edhem Paşa'nın bilgisine başvurdu. Edhem Paşa, henüz anlaşmayı imzalamayan Yunan hükümeti üzerinde, memleketlerine dönemeyen Rum göçmenler vasıtasıyla baskı oluşturmayı amaçladığını söyledi. Oysa ön anlaşma Osmanlı Devleti ile Avrupa devletleri arasında imzalandığından, Yunanistan'ın imzalamasına gerek yoktu. Bu nedenle ön anlaşmada, Tesalya'yı terk eden Rumların dönmesi kararlaştırıldığından engellemeler haksız görülüyordu.²⁵ Atina'daki İngiliz elçisi Edwin H. Egerton, Osmanlı yöneticilerinin anlaşmaya rağmen Rum göçmenlerin dönüşüne zorluk çıkarttığını ülkesine rapor ediyordu.²⁶

Batılı devletlerin baskısı üzerine Rumlar 1897 yılının sonbaharında evlerine geri dönmeye başladılar. 35.000 Rum göçmenden yaklaşık 20.000'inin Golos'a gelmesi bekleniyordu.²⁷ Hem Yunan hükümeti hem de İngiltere ve Rusya dönüş yolculuğunda Rumlara tıbbi malzeme, yiyecek ve giyecek yardımında bulundu.²⁸

B. Müslümanlar

Tesalya'nın Yunanistan'a bırakılmasıyla Müslümanlar için sorunlar başlamıştı. Her şeyden önce Yunan idaresi döneminde Tesalya'nın Müslüman nüfusu 40 binden 4 bine kadar gerilemişti. Bunlar da Tesalya'nın doğu kesimlerine çekilmişlerdi. 1897 savaşında Osmanlıların Yunanlıları bozguna uğratması ve Rumların göç etmesi, doğrudan bölge Müslümanlarını hedef haline getirdi. Savaşta yenilginin faturası Müslümanlara kesildi. Geri dönen Rumlar, Yunan hükümetinin de desteğiyle katliamlara başladılar. Şehir ve köyler

²⁴ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bâb-ı Âli Evrak Odası (BEO)*. 1017/76270, 5 Ekim 1897.

²⁵ *BOA, BEO*. 1022/76577, 11 Ekim 1897.

²⁶ "Mr. Egerton to the Marquess of Salisbury", *Parliamentary Papers, Correspondence Respecting the Negotiations for the Conclusion of Peace Between Turkey and Greece*, London 1898, s. 280.

²⁷ "Sir P. Currie to the Marquess of Salisbury", *Parliamentary Papers, Correspondence Respecting the Negotiations for the Conclusion of Peace Between Turkey and Greece*, London 1898, s. 309.

²⁸ *BOA, İrade Eyalat-ı Mümtaze Yunanistan*. 22/1041, 5 Temmuz 1897; *BOA, BEO*. 1131/84824, 29 Mayıs 1898; *BOA, BEO*. 1048/78587, 4 Aralık 1897; *BOA, İrade Rüşumat*. 8/17, 8 Mayıs 1898; *BOA, BEO*. 1049/78631, 7 Aralık 1897.

dolaşarak Müslümanların evleri basıldı. Gayrimenkuller mahkemeler yoluyla Rumlara aktarılarak haciz işlemleri başlatıldı.²⁹

Tesalya'nın tekrar Yunanistan'a bırakılmasıyla Rum olmayanlara karşı başlatılan saldırılar yüzünden Müslümanlar Osmanlı topraklarına göç etmek zorunda kaldılar. Selanik ve İzmir taraflarına gidenler buralarda yerel halk ve Osmanlı idaresinin kısıtlı yardımlarıyla yeni bir hayat kurmaya çalıştılar.³⁰

C. Ulahlar ve Yahudiler

Ulahlar, Balkanların göçebe milleti olup Tesalya'nın 6. yüzyıldan itibaren Slav işgaline uğramasının ardından bölgeye yerleşmişti.³¹ Aynı mezhepten olmalarına rağmen Rumlarla anlaşmakta zorlanıyorlardı. Sorunun temeli Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethi sonrasında Fener Rum Patriği'ni Ortodoks cemaatinin lideri yapmasında yatıyordu. Sonraki yıllarda Ohri'de Bulgarlar ve İpek'te de Sırp'lar için otonom kiliseler kurulduğu halde bunlar 1765 ve 1767 kararlarıyla lağvedilmişti. Bulgar, Sırp ve Ulah din adamlarının çoğu görevlerinden alınarak yerlerine Rumlara tayin edilmişti. Rum Patrikhanesi Bulgar, Sırp ve Romenlerle birlikte Ulahları da Helenleştirmeye çalışıyordu.³²

Yunan hâkimiyetine geçtiklerinde Tesalya ve Tırhala'da 200.000'den fazla nüfusa sahip olduklarını iddia eden Ulahlar, 1897 Türk-Yunan Savaşı'nda ikiye bölünmüşlerdi. Osmanlı idaresini destekleyip bölgenin tekrar Osmanlı hâkimiyetinde kalmasını isteyen Ulahlar, Avrupa devletlerinin hükümetlerine dilekçeler göndermişlerdi. Böylece mezhep hürriyetlerine ve milli adetlerine saygı gösteren Osmanlı idaresini Yunanistan'a tercih ediyorlardı.³³ Bu tercihleri doğal olarak Rumlardan hoş karşılanmamıştı. Ulahlar, can ve mal güvenliklerinden endişe eder hale gelmişlerdi.³⁴

1897 Türk-Yunan Savaşı öncesinde ve esnasında Tesalya Yahudilerinden bazıları Müslümanları göçe teşvik ederek geride bırakılacak malları yok pahasına

---

²⁹ 1881-1896 yılları arasında Müslümanlar hakkında toplam 1500 civarında haciz işlemine başvurulmuştu. Oysa 1897 Türk-Yunan Savaşı sonrasında daha bir yıl dolmadan Müslümanlara yönelik 1.500'den fazla yeni haciz işlemi başlatılmıştı. Bkz: BOA, *Yıldız Perakende Arşival ve Jurnaller (Y.PRK.AZJ)*. 38/65, 1897.

³⁰ BOA, *İrade Hususi*. 65/32, 4 Haziran 1898; BOA, *BEO*. 1136/85161, 6 Haziran 1898; BOA, *BEO*. 1133/84973, 1 Haziran 1898.

³¹ M. Kiel, "Tesalya", s. 522.

³² Mucize Ünlü, "II. Abdülhamid Döneminde Ulahlar", *Perspectives on Ottoman Studies Papers from the 18th Symposium of the International Committee of Pre-Ottoman and Ottoman Studies (CIEPO)*, Eds: Ekrem Causevic, Nenad Moacanin, Vjerman Kursar, Zagreb, 25th-30th August 2008, s. 229-237.

³³ BOA, *Yıldız Perakende Askeri Maruzat*. 128/26, 25 Haziran 1897; BOA, *Yıldız Perakende Başkıtabet Dairesi Maruzatı*. 52/120, 29 Haziran 1897; BOA, *Yıldız Mütenevvia*. 177/198, 12 Haziran 1898.

³⁴ BOA, *Y.PRK.AZJ*. 38/65, 1897.

elde etmeye çabasındaydılar. Oysa savaş sonrasında Yahudiler de Müslümanlarla birlikte Osmanlı topraklarına göç etmek zorunda kalacaktır. Yenişehir, Tırhala, Golos ve Çatalca'dan hareket eden 300 hanelik kabile içerisinde Yahudiler de vardı. Bunlar da Osmanlı topraklarına ulaştıklarında idarecilerden yardım talebinde bulunacak kadar yokluk içindeydiler.³⁵

D. Ecnebler

Tarım ve ticaretin gelişmiş olduğu Tesalya'da ecnebler onlarca çiftlik sahibi, tüccar ve bazı yerel işletmelerin imtiyazını elde etmiş kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bunlar İtalya, Avusturya, İngiltere, Fransa ve Rusya vatandaşydılar. Osmanlı ordusu Tesalya'ya girdiği zaman mensup oldukları ülke konsolosları hemen devreye girerek vatandaşlarının can ve mal güvenliğinin sağlanmasını istemişlerdi.³⁶

1. İlk Şikâyetçi: Theodore Mavrokordato'nun Tazminat Talebi

a. Çiftliklerin Zararının Karşılanması

Osmanlı askerleri tedbir almasına rağmen savaş esnasında Osmanlı ve Yunan tebaasının keza bunun yanı sıra ecneblerden de pek çoğunun mülkü zarar gördü. Bunlardan birisi de Theodore Mavrokordato'dur. Osmanlı belgelerinde Rus tebaası olarak tanımlanmakta olup Rum kökenlidir.³⁷ İngiliz konsolosluk raporlarına göre Theodore Mavrokordato İstanbul'da yaşayan bir bankerdir.³⁸

Theodore Mavrokordato'nun ilk şikâyeti Tesalya'daki çiftliklerinde çalışan Rumların dönüşüne izin verilmemesine yöneliktir. Mavrokordato'nun Uzunkaralar'daki çiftliğine dönmek isteyen Peroku adlı adamıyla çiftlik halkından 15 aile, 100 at, 100 öküz ve 3.000 küçükbaş hayvana izin verilmemişti.³⁹ Edhem Paşa, kendisine iletilen bu durum karşısında Tesalya Rumlarının çoğunun çiftliklerde çalıştıklarını ve yarıcılıkla geçindiklerini söyleyerek kimlikleri hakkında bilgi sahibi olunmayan bu kişilerin dönüşüne güvenlik açısından izin verilemeyeceğini bildirmiştir.⁴⁰

Edhem Paşa'nın olumsuz tavrı karşısında Rusya Sefareti, Theodore Mavrokordato'nun sahip olduğu emval ve emlakına verilecek zarardan Osmanlı

³⁵ BOA, BEO. 1125/84375, 20 Mayıs 1898; BOA, BEO. 1140/85432, 12 Haziran 1898.

³⁶ 1897 Türk-Yunan Savaşı (Tesalya Savaşı), s. 26.

³⁷ Karlofça görüşmelerine baş tercüman olarak katılan Alexander Mavrokordato Fenerli bir Rum'du. Ondan sonra Divan-ı Hümayun baş tercümanlığı görevine Fenerli Rumlar getirilmiştir. Bkz: Johannes Irmscher, "Alexandros Mavrokordatos, Greek Scholar and Turkish Diplomat", XII. Türk Tarih Kongresi (12-16 Eylül 1994) Kongreye Sunulan Bildiriler, c.III, Ankara 1999, s. 1005-1008.

³⁸ Parliamentary Papers, Commercial No.28 (1883), s. 1208.

³⁹ BOA, BEO.1012/75872, 25 Eylül 1897.

⁴⁰ BOA, BEO. 1017/76270, 26 Eylül 1897.

Devleti'nin sorumlu tutulacağını Bâbîâlî'ye bildirdi. Osmanlı Hariciyesi, savaşı başlatanın Yunanistan olduğunu hatırlatarak, bu tür olayların sorumluluğunun da Yunan hükümetine ait olması gerektiği karşılığını verdi.⁴¹ Yine de Türk-Rus ilişkilerinin bozulmaması için ilgili kumandanlıklara gerekli tedbirleri almaları yönünde emir verildi.⁴²

Hariciye Nezareti'nin cevabından ikna olmayan Ruslar, Golos'taki Rus konsolos vekili Kondos'un raporları doğrultusunda tazminat taleplerinin karşılanması için tekrar Bâbîâlî'ye başvurular. Bir komisyon kurularak gerekli incelemelerin yapılmasını teklif ettiler.⁴³ Meclis-i Vükela ise Rusların ısrarlı talepleri karşısında Mavrokordato'nun çiftliklerine zarar verildiği tarihlerde Osmanlı askerlerinin bu işi yapmasının mümkün olmadığını, savaş esnasında zarar gören mekân ve müesseseler için tazminat ödenmesinin emsali bulunmadığını bildirdi. Çiftlikler, Osmanlı askerinin bölgeye gelmesinden sonra yakılıp yıkılsa dahi savaşa uğraşan bir ordunun genel güvenliği sağlamanın imkânsızlığına dikkat çekilerek, tazminat ödenmemesi kararı alınmıştır.⁴⁴ Fakat Osmanlı, Rusların taleplerinin devam etmesi sonrasında Mavrokordato'ya çiftliklerinin gördüğü zarara karşılık 6.000 lira tazminat ödeyerek aldığı kararı değiştirdi.⁴⁵

b. Demiryolu Hattının Kullanım Bedeli

Tesalya'nın Yunanistan'a bırakılmasının ardından Yunan hükümeti, bölgenin iç kesimlerini Golos (günümüzde Volos şehri) Limanı'na bağlayacak demiryolu hattı döşenmesi imtiyazını Theodore Mavrokordato'ya vermişti. Mavrokordato, 23 milyon frank sermaye ile dört ortaklı bir anonim şirket kurdu.⁴⁶ 1883'te de demiryolu iki hat üzerinden hizmet vermeye başladı. Yenişehir'den (Larissa) Velestin'e (Belestinon) oradan da Golos'a uzanan hat 61 km uzunluğundaydı. Velestin'den başlayarak Çatalca (Farsala), Kardiça (Karditsa), Tırhala'dan (Trikala) geçip Kalabaka'ya (Kalambaka) uzanan 142 km'lik kısmıyla birlikte toplam 203 km uzunluğa sahipti. Demiryolu güzergahı dar ve bazı yerlerde meyilli olduğundan yapımı için Yunan hükümeti, ilgili kumpanyaya kilometre başına 25.000 altın drahmi tazminat ödemeyi taahhüt etmişti. Askeri sevkiyat için her ne kadar uygun değilse de savaş esnasında hayvan ve arabalarla yapılacak sevkiyata göre daha etkili olacağından önemi artmıştı.⁴⁷

⁴¹ BOA, BEO. 951/71324, 18 Mayıs 1897.

⁴² BOA, BEO. 1124/84230, 28 Nisan 1898.

⁴³ BOA, BEO. 1218/91284, 9 Ekim 1898.

⁴⁴ BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV). 100/5, 18 Mayıs 1899.

⁴⁵ BOA, BEO. 1514/113524, 6 Temmuz 1900.

⁴⁶ *Parliamentary Papers, Commercial No.28 (1883)*, s. 1208.

⁴⁷ Süleyman Tevfik- Abdullah Zühdi, *Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye ile Yunan Muharebesi 1314*, s. 246-247.

Osmanlı askerinin savaştaki üstünlüğü karşısında cepheleleri terk eden Yunanlılar, geride bıraktıkları trenlerin çalışmaması için lokomotiflerdeki ateşleme sistemini söküp götürmüşlerdi. Bölgenin tamamen Osmanlı kontrolüne geçmesi sonrasında istihkâm yüzbaşısı Fatih ile tüfekçi ustası treni hareket ettirecek mekanizmayı yaparak geride kalan iki lokomotifte monte etmişti. Makinist olarak da yine Fatih yüzbaşısı görevlendirilmişti. Yenişehir-Velestin-Golos ve Velestin-Çatalca-Tırhala hatlarında daha çok erzak ve cephane nakledildiği halde bazen yolcu da taşınmaya başlandı.⁴⁸

Savaşın bitmesi ve Osmanlı askerlerinin çekilmeye başlamasıyla birlikte Theodore Mavrokordato, demiryolu hattının askerlerce işletildiği gerekçesiyle tazminat talebinde bulundu. Oysa demiryolu, kumpanyaya teslim edildikten sonra Mavrokordato'ya nakliye ücreti ödenmişti. İstenilen tazminat savaş esnasında 82 gün boyunca Osmanlı askerince demiryolunun idare edildiği döneme aitti. Osmanlı askerlerinin nakledilmesi için kumpanya direktörüne tebligat yapıldığı halde sonuç alınamamıştı. Meclis-i Vükela'ya göre devletlerarası hukuk gereğince Osmanlı ordusunun terk edilmiş halde bulunduğu demiryolu gibi nakliye araçlarından istifade etme hakkı vardı. Bu dönemde hattın Osmanlı ordusunca işletildiği de doğrudu. Ancak hattın gerekli tamiratını da bizzat Osmanlı askerleri yapmıştı. Bu nedenle kumpanyaya tazminat ödenmesine gerek görülmemekteydi. Yalnız trenin kullanım bedelinin, yakıt giderlerinin ve yapılan asker nakliyeleri için talep edilen 195.000 kuruşun ödenmesi kararına varıldı. Kullanım bedelinin tayini ile kumpanyaya ait olup bu süreçte kullanılan kömür ve sairenin bedeli Ticaret ve Nafia Nezaretleri uzmanlarının incelemesi sonrası takdir edilecekti. Bu işlemler yapılırken demiryolunun kullanımında görevlendirilmiş askerlerden birisi de hazır bulunacaktı. Ayrıca bu komisyona demiryolunun imtiyaz sahibi Mavrokordato'nun da davet edilmesi ve süreci görerek iknaya çalışılmasına karar verildi.⁴⁹

---

⁴⁸ Süleyman Tevfik, *Tesahyada Bir Cevelan*, s. 281.

⁴⁹ *BOA, MV*. 95/71, 24 Temmuz 1898.

Harita: Tesalya Demiryolu

2. Paul Stefanoviç'in Tazminat Talebi

İtalya vatandaşı olan Paul Stefanoviç, Tesalya'da 28 adet çiftliğe sahipti. Bazı çiftliklerin Osmanlı idaresi zamanından beri ellerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar Paul'un babasının, çiftlik sahiplerine verdiği borcu alamadığından el konulmuş yerlerdi. İtalya'nın Golos konsolos vekili Borel, Pire'deki İtalya konsolosuna gönderdiği Ekim ve Kasım 1897 tarihli iki adet raporunda İstanbul'da ikamet eden vatandaşları Paul Stefanoviç'in çiftliklerine Osmanlı askerlerinin zarar verdiğini bildiriyordu. Bilginin kaynağı çiftliklerin müdürü Dimitri Kapulov'du. Kapulov'a göre Yenişehir ve Turnova'daki Osmanlı memurları Stefanoviç'in tabiiyetini dikkate almamıştı. Çiftlik kethüdalarından 1897 yılına mahsuben zorla 111.000 kıyye buğday, 9.000 kıyye arpa ve 150.000 kıyye saman almışlardı. Ayrıca her çift öküz başına ihtisap resmi olarak 20'şer İstanbul kilesi de buğday talep edilmişti. Yenişehir'deki Osmanlı zaptiyeleri Dimitri'yi, 50.000 kıyye buğdayın 1/3'ünü Ordu-yı Hümayun Levazım Dairesine vermesi için müracaat ettirmişlerdi. Hacı Musa çiftliğindeki ambarın kapısı kırılarak 20.000 kıyye buğdaya el konulmuştu. Dimitri'nin şikâyeti üzerine İtalya konsolos vekilinin Golos Mutasarrıfı nezdinde yaptığı girişimlerden sonuç alınamamıştı. Golos Mutasarrıfı Enver Paşa, verilen emirlerin iptal edilmesi için Dömeke'deki başkumandan Edhem Paşa'dan onay gelmesi gerektiğini bildirdi. Edhem Paşa, yaşananlar karşısında çiftliklerin bir

İtalyan'a ait olduğunun bilinmediğini söylemişse de bölge halkına bu açıklama inandırıcı gelmemiştir.⁵⁰

Golos'taki Osmanlı idaresinden ve Edhem Paşa'dan beklediği karşılığı bulamayan İtalyanlar durumu bizzat Osmanlı hükümetiyle görüşmesi için İstanbul'daki İtalya Sefareti'ne bildirdiler. İtalya Sefareti'nin başvurusu üzerine Osmanlı Hariciye Nezareti İstişare Odası'nın görüşü doğrultusunda Müşir Edhem Paşa'nın bilgisine başvuruldu. Edhem Paşa, çiftliklerdeki hasarın Osmanlı Devleti'ne mal edilemeyeceğini söylüyordu. Paşa'ya göre hasar savaş esnasında Yunanlılar tarafından yapılmıştı. Osmanlı kontrolündeki mahallerde her türlü emlakın korunması için gerekli makamlara talimat verilmişti. Edhem Paşa, sonuç olarak savaş esnasında hiçbir hanenin ecnebi tebaasına ait olduğuna dair işaret bulunmadığını; tahammülü aşacak vergi talep edilmediğini ve de Yunanlıların geri çekilmeleri esnasında geçtikleri yerleri yaktıklarından halkın zarar gördüğünü bildiriyordu.⁵¹

Müracaatlar sonrasında konuyu gündemine alan Meclis-i Vükela, Hudud-ı Yunaniye Kumandanı ve Ordu-yı Hümayun Müşiri Edhem Paşa'nın görüşleri doğrultusunda zahire ve samana el konulmasının devletlerarası hukuka uygun olduğunu, aksi halde zahire fiyatlarının artmasıyla mahalli ihtiyacı karşılamanın mümkün olmayacağı fikrini benimsedi. Bölgedeki ecnebilere ait zahireye bedeli sonradan ödenmek şartıyla el konulup konulamayacağı hususunda ise savaş döneminde onay vermekle birlikte savaşın bitmesiyle bu yola tevessül edilemeyeceği kararı alındı.⁵²

Paul Stefanoviç, Osmanlı makamlarının verdiği cevaptan yine tatmin olmadı. Osmanlı askerlerinin sorumluluğu olduğunda ısrar etti. Çiftliklerin hasar/zarar tespiti yaptırılıp, detaylı bir rapor hazırlatıldı. Maddi kaybın 22.023 lira 50 kuruş tutarında olduğu tespitiyle, Bâbîâli'den tazminat talebinde bulundu. İtalyan Sefareti de İtalyan vatandaşlarına ait çiftliklere İtalya bayrağı dikilmesi talimatını verdi.⁵³

⁵⁰ BOA, BEO.1124/84230, 13 Kasım 1897; BOA, BEO. 1042/78086, 21 Kasım 1897.

⁵¹ BOA, BEO.1124/84230, 9 Mayıs 1898.

⁵² BOA, MV. 93/89, 5 Aralık 1897.

⁵³ BOA, BEO.1124/84230, 10 Kasım 1897.

Tablo 3: Paul Stefanoviç'in Çiftlikleri

Bulunduğu Yer	Çiftlikler
Yenişehir Nahiyesi	Hacı Mustafalar, Mega Haliç, Ömerler, Hısarlık, Koçbarsan, Aksaray, Niyamata, Kasteri, Çoksani, Sarassalar, Kiyupe Bombazi
Tırhala Nahiyesi	Flamori, Stefanuseyus, Lonkasi, Rizaryon, Buhvince, Voriyani, Peya, Çuyurtal, Vosindi
Kardiça Nahiyesi	Ermiş, Çamaç, Kalo Griyani, Kranya
Tırnova Nahiyesi	Oksular
Farsala(Çatalca) Nahiyesi	Seh
Velestin Nahiyesi	Rizaryon, Hacı Musa

Tablo 4: Paul Stefanoviç'in Hasar/Zarar Tespit Raporu

Hasar/Zarar Bedeli (Lira-i Osmanî)	Hasara/Zarara Dair Açıklama
Aksaray Çiftliği	
1.100	Tamamen tahrip edilen 11 ev ile müştemilatı, arabalık, ahır ve sairenin her biri 100 liradan
240	Kapı ve pençeleri tahrip edilen 14 hane
23	Gasp edilen ziraat aletleri ve Alman usulü 20 adet el arabası
5	20 adet yerli el arabası
100	10 adet çift yük arabası
12	2 adet adi yük arabası
50	10 adet araba(talika)
40	Buğday ayıklamaya mahsus 2 adet buhar makinesi
110	12 baş öküz
130	13 baş beygir
20	6 baş eşek
50	5 baş sağılan sığır
280	1.590 kile buğday
Kızumilos Çiftliği (tamamen tahrip edilmiş)	
500	Müdür ve idare heyetine ait büyük bina ile müştemilatı yakılmış
500	İki büyük mağaza yıkılmış
700	Kilise ile okul tahrip edilmiş
2.200	22 adet hane ile müştemilat, arabalık ve ahır
400	8 adet küçük ev
200	Bir han
250	2.400 kile buğday ve arpa

350	Gasp edilen öküz, beygir ve ziraat aletleri
Oksular Çiftliği	
500	Yanmış bir hane ile büyük bir mağaza
37,50	250 kile buğday
26	İki çift öküzle iki araba
100	Pek çok evin kırılan kapı ve pencereleri
Hacı Mustafalar Çiftliği	
600	Yanmış kilise ile okul
400	Yanmış mağaza ve ambarlar
1.200	Tahrip edilen 12 adet hane
Hısarlık Çiftliği	
500	Tahrip edilen arabalık ve mağazalar
150	Oturulamayacak durumda harap olan birkaç adet bina
Seh Çiftliği	
600	Tahrip edilen mağaza ve haneler
Felamaç Çiftliği	
1.500	Çiftliğin müştemilat kısmında yıkılan binalar. Hasat edilen buğday.
3.000	Tahmini hasar miktarı
1.150	7.000 kile buğday, 1000 kile arpa ve mısırın bedeli
5.000	Hayvan ve zirai aletlerinin kaybedilmesi nedeniyle iş yapamayan köylülere ve göç eden çiftçilere gittikleri mahallerde verilen iâşe bedeli
Toplam:	İşgalin uzaması, hayvanlarla, alet ve edevatın olmaması ayrıca tohumların ekilememesi nedeniyle 1897-98 senesi ziraatı tehlikeye düşmüştü. Bu çiftliklerden senelik 8.000 Osmanlı lirası civarında gelir elde edilmekteydi. Üstelik bir sonraki sene de bu gelirden mahrum kalınacağı hesaplanıyordu. Hatta bu çiftliklerden savaş öncesindeki verimliliğin sağlanabilmesi için birkaç yıl geçmesi gerektiğinden hareketle tazminatın gerekliliği vurgulanıyordu.
22.032,50	

3. Diğer Ecnebilerin Tazminat Talepleri

Theodore Mavrokordato ve Paul Stefanoviç'in haricinde pek çok ecnebi de Osmanlı Devleti'nden zararlarının karşılanmasını talep ediyordu. Bunlardan bir kısmı zararın Osmanlı askerlerince verildiğini iddia ederken, bir kısmı da savaş esnasında Yunanlılarca yapıldığını söylüyordu. Dolayısıyla Türk-Yunan anlaşmasındaki Yunan kuvvetlerinin savaş esnasında zarar verdiği fertler için Osmanlı Devleti'ne ödenen 100.000 lira tazminattan zararlarının tazminini istiyorlardı.⁵⁴

⁵⁴ 1897 Savaşı sonrasında Avrupa devletleri Osmanlı tarafının tazminat talebini yüksek bulmuştu. Görüşmeler sonucunda savaş tazminatı olarak 4 milyon lira ödenmesine ilave

Alman tabiiyetindeki İstamatyadın'e ve İngiliz John Kupa'ya ait buğdaya Osmanlı askerlerince el konulmuştu. Her iki tüccar da bundan vazgeçilmezse zarar ve ziyan bedelinin Osmanlı hükümetinden talep edileceği uyarısında bulundular. Osmanlı Hariciyesi, kendilerini barış görüşmelerinde destekleyen Almanlarla⁵⁵ ters düşmek istemediğinden, gerekli önlemlerin alınması için seraskerliğe yazı gönderdi. Seraskerlik de Müşir Edhem Paşa'dan bilgi istedi. Edhem Paşa, önceki cevaplarına ilave olarak John Kupa'nın mağazasının açılıp buğdayın 1/3'ünün alınmasına karşılık kendisine mazbata verildiğini söylüyordu. Seraskerlik aldığı cevap üzerine savaş esnasında bedeli sonradan ödemek şartıyla zahireye el konulmasının uygun olacağını, savaş sonrasında ise bu tür işlemlerin kabul edilemeyeceğini Edhem Paşa'ya bildirdi.⁵⁶

Savaş sonrasında zarar gören kişilerin taleplerini değerlendirmek ve tazminat bedelini tespit edip ödemek için Bâbîâli, *Tazminat-ı Şahsiye Komisyonu*'nu kurdu. Divan-ı Muhasebat Reisi Hasan Fehmi Paşa, Bâbîâli Hukuk Müşaviri İbrahim Bey ve Mahkeme-i Temyiz Azası Haydar Ali Efendi'den oluşan komisyona ecnebler de tazminat taleplerinin karşılanması için müracaat ettiler. Tesalya, Selanik ve Yanya vilayetlerinde emlak ve emvallerinin zarar gördüğünü beyan ettiler. Komisyon, 100.000 liradan Yunan vatandaşları haricindekilerin yararlanmasını kısıtlayan bir hüküm olmadığından taleplerin değerlendirilmesi gerektiği kanaatini taşıyordu. Yalnız talep edilen tutarlar *fabîş* görüldüğünden, ödenecek meblağların incelemeler sonrası netleştirilmesi ve talepte bulunanların isimlerinin listeye eklenmesine karar verildi.⁵⁷

Tablo 5: Tazminat Talep Eden Ecneblerin İsim, Tabiiyet, Tazminat Talepleri⁵⁸

Pasifiko Komsolo	İtalya	3.285 Frank
Mevkii ve Hasar Sebebi	İkamet ettiği Yenişehir'deki hanesi Arnavut başıbozuk neferler tarafından tamamen yağma edildiği iddia ediliyordu. Osmanlı askerlerinin koruması altında olan bu mahalde gasp edilen eşyalarının geri alınması için yapılan müracaattan sonuç alınmamıştı. Kütüphanesinde bulunan nadir eserler için ayrıca bir meblağ talep ediliyordu.	
Kont Siderit	İtalya	574 Lira
Mevkii ve Hasar Sebebi	Preveze'deki emlakının kapı ve pencereleriyle kilisede bulunan tasvir ve saireye Osmanlı askerlerince zarar verildiği iddiasıyla birlikte, Osmanlı zabıtlarının gözü önünde gerçekleştiği iddia edilen zarardan Bâbîâli doğrudan sorumlu tutuluyordu.	
Karto Messina	İtalya	10.035 Frank

olarak 100 bin lira da Yunan kuvvetlerinin zarar verdiği halka ödenecekti. Bkz: M. Hülagü, *Osmanlı-Yunan Savaşı Abdülhamid'in Zaferi*, s. 179-186.

⁵⁵ BOA, *Yıldız Tabiriat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği*. 39/16, 3 Temmuz 1897.

⁵⁶ BOA, BEO. 1052/78841, 12 Aralık 1897.

⁵⁷ BOA, MV. 101/37, 20 Aralık 1900.

⁵⁸ BOA, BEO. 1603/120171, 2 Ekim 1900.

Mevkii ve Hasar Sebebi Narda köprüsü civarındaki bahçesindeki ağaçlara Osmanlı askerlerince zarar verildiğini iddia ediyordu.

Saul Moryanu İtalya 18.000 Lira

Mevkii ve Hasar Sebebi Hazine-i Hassa'dan kiralamış olduğu Tırhala'daki Voyvoda ve Tırnova'da bulunan Kabil Ağa, Ortacılar, Tırnova ve Garacovali çiftliklerinde savaştan dolayı meydana gelen hasarın karşılanmasını talep ediyordu.

Alatini Biraderler İtalya 300 Lira

Mevkii ve Hasar Sebebi Tırnova kazasında sahip oldukları hanenin Osmanlı askerlerince tamamen tahrip edildiğini iddia ediyordu.

Poul Stefanoviç İtalya 29.274 Lira

Mevkii ve Hasar Sebebi Tesalya'nın muhtelif mahallerinde sahip olduğu 28 adet çiftliğe özellikle Osmanlı askerlerinin zarar verdiğini iddia ediyordu.

Açıklama Bu konuda Osmanlı askerlerinin Tesalya'yı tahliye etmesinden sonra mahalli hükümete müracaat edilerek, hasarın özellikle Osmanlı askerleri tarafından verildiğini belirten onaylı bir evrak alınmıştı. Söz konusu evrak, Bâbüali tarafından talep edildiğinde ibraz edilmek üzere İtalyan sefaretine teslim edilmişti.

Jak Markoni İtalya 25.740 Drahmi

Mevkii ve Hasar Sebebi Ermiye'nin bir Yunan savaş gemisi tarafından topa tutulduğu esnada Limri'ye firar ettiklerinden, geride bıraktıkları fabrika ve şahsi eşyalarına verilen zarardan dolayı tazminat talep ediyordu.

Mario Fernandez Avusturya 1.400 Lira

Mevkii ve Hasar Sebebi Selanik'te yaşayan Fernandez, Papas köprüsü ile Veliko Govar iskelesindeki depolarında mevcut kereste ve kömürün Yunan donanması tarafından tahrip edilmesi nedeniyle zararının karşılanmasını istiyordu.

Hacı Lazarov İngiltere 550 Lira

Mevkii ve Hasar Sebebi Çatalca kazasında sahip olduğu çiftliğe Osmanlı askerlerince zarar verildiğini iddia ediyordu.

Açıklama Lazarov, 10.176 lira talep ettiği halde İngiliz sefaretinin gönderdiği memurun incelemesi sonucunda 750 liralık hasar/zarar tespiti yapılmıştı. Londra'daki Hukuk Müşavirliği ise de bu miktarı da fazla bularak 200 Lira daha düşürmüştü.

Madam Seun Fransa 5.325 Lira

Mevkii ve Hasar Sebebi Hemşiresiyle ortak oldukları Stuvinya Gramatiçe ve Gramiyu'daki çiftliklerde, Osmanlı askerlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için hayvanlarına ve ekinlerine el konulduğunu iddia ediyordu. Ayrıca ısınmak için hane kaplamaları, pencereleri ve kapıları sökülüp götürülmüştü. Bundan da Osmanlı askerlerini sorumlu tutmaktaydı. Toplam masraf 10.650 lira olup, madam Seun'un payına düşen kısım talep edilmektedir.

Levalo Apere Serkiz Fransa 63 Lira

Mevkii ve Hasar Sebebi Biri Papas köprüsünde diğeri Baldama nehri membaında inşa edilecek olan iki köprüye gerekli alet ve edevata Osmanlı askerlerince el konulduğunu iddia ediyordu.

Theodore Mavrokordato	Rusya	10.333 Lira
Mevkii ve Hasar Sebebi	Tesalya'da sahip olduğu Uzunkaralar çiftliğine Osmanlı askerleri tarafından hasar verildiği iddia ediliyordu..	
Açıklama	Bu miktarın ödenmesi Osmanlı hükümetince kabul edilmiştir.	
Telfaley	Fransa	1.100 Lira
Mevkii ve Hasar Sebebi	Loros'daki ticaret evi şubesinde Osmanlı askerleri tarafından gasp yapıldığı iddia ediliyordu.	
Kondo	Rusya	
Mevkii ve Hasar Sebebi	Şikâyetle bulunmuş ancak zararı henüz zararı tespit edilmediğinden inceleme sonucu beklenmekteydi.	

Sonuç

1897 Türk-Yunan Savaşı, Osmanlı Devleti için bir zorunluluktu. Osmanlılar, savaş öncesinde Avrupa devletlerini Yunanistan'ın saldırılarına karşı önlem almaları için defalarca uyarmasına ve savaşın sorumluluğunu kabul etmeyeceğini bildirmesine rağmen kendisini savunmak için karşı harekâta başlamıştı. Yunanistan'ın sürekli arkasında duran Avrupa devletleri bu defa doğrudan yardım etmediler. Bu ortamda Osmanlı Devleti, yaklaşık bir ayda Tesalya'yı kontrolüne aldı. Ancak barış görüşmelerinde Türk tarafı, karşısında Yunanistan yerine Avrupa devletlerini buldu. Yapılan görüşmelerde savaşı başlatan Yunanistan adeta korundu. Aralarında savaş tazminatının da olduğu Osmanlıların çoğu talepleri, Avrupa düzeninin bozulmaması ve Yunanistan'ın ekonomisi gerekçe gösterilerek reddedildi.

1897 savaşının Osmanlı Devleti'ne maliyeti en az 12 milyon liraydı. Buna rağmen Osmanlılar, 10 milyon lira tazminat talep ettiler. Fakat Avrupa devletleri 4 milyon lira ödenmesini uygun buldular. Buna 100.000 lira da Yunan kuvvetlerince verilen zarar dolayısıyla halka ödenecek miktar ilave edildi. Osmanlı Devleti, Tesalya'yı boşaltmak şartıyla dört taksitte ödenecek tazminatı kabul etmek zorunda kaldı. Ancak anlaşmanın uygulanması aşamasında beklemediği bir durumla karşılaştı. Gerek Tesalya'da gerekse Osmanlı vilayetlerinde yaşayan ecnebler, mülklerine zarar verildiği gerekçesiyle Bâbiâli'den tazminat talep etmeye başladılar. Kimisi Osmanlı askerlerini suçlarken kimisi de Yunan kuvvetlerinin zarar verdiğini söylüyordu. Nitekim anlaşmada ecneblerin zararlarının ödenmeyeceğine dair açık bir madde yoktu. Yapılan değerlendirme sonucunda Avrupa devletleriyle ilişkilerin bozulmaması için 100.000 liradan ecneblerin de faydalanmasına karar verildi. Böylece Osmanlı Devleti, savaş tazminatı olarak almış olduğu meblağla ecneblerin zararlarını ödemek zorunda kaldı. Bir diğer ifade ile Türkler, savaşın galibi; barışın mağlubu oldular.

Kaynakça

A. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Bâb-ı Âli Evrak Odası

İrade Eyalat-ı Mümtazâye Yunanistan

İrade Rüşumat

İrade Hususi, 65/32.

Meclis-i Vükela Mazbataları

Yıldız Mütenevvia

Yıldız Perakende Arzuhal ve Jurnaller

Yıldız Perakende Başkitabet Dairesi Maruzatı

Yıldız Perakende Askeri Maruzat

Yıldız Tabirrat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği

B. Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

Parliamentary Papers, Commercial No.26 (1880) Trade Reports, Report by Vice-Consul Longwort on the Trade and Commerce of Thessaly for the Year 1879, London 1880.

Parliamentary Papers, Commercial No.28 (1883) Trade Reports, Report by Vice-Consul Longworth on the Trade and Commerce of Thessaly for the Year 1882, London 1883.

Parliamentary Papers, Correspondence Respecting the Negotiations for the Conclusion of Peace Between Turkey and Greece, London 1898.

C. Kitap ve Makaleler

1897 Türk-Yunan Savaşı (Tesalya Savaşı), Yayına Hazırlayan: Bayram Kodaman, Ankara 1993.

ADIYEKE, Ayşe Nükhet, *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)*, Ankara 2000.

ADIYEKE, Ayşe Nükhet-Nuri Adıyeke, *Fethinden Kaybına Girit*, İstanbul 2006.

AKYAY, Bülent, *Tesalya Meselesi (1881)*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2001.

HÜLAGÜ, Metin, *Osmanlı-Yunan Savaşı Abdülhamid'in Zaferi*, İstanbul 2008.

İNALCIK, Halil, "Çiftlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 8, s. 313-314.

IRMSCHER, Johannes, "Alexandros Mavrokordatos, Greek Scholar and Turkish Diplomat", *XII. Türk Tarih Kongresi (12-16 Eylül 1994) Kongreye Sunulan Bildiriler*, c.III, Ankara 1999, s. 1005-1008.

KASABA, Reşat, *Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Ekonomisi*, çev: Kudret Emiroğlu, İstanbul 1993.

- KIEL, Machiel, “Tesalya”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.40, İstanbul 2011, s. 522-526.
- LAIYOU, Sophia, “Some Considerations Regarding Çiftlik Formation in the Western Thessaly, Sixteenth-Nineteenth Centuries”, *The Ottoman Empire, The Balkans, The Greek Lands: Toward a Social and Economic History*, ed: Elias Kolovos, Phokion Kotzageorgis, İstanbul 2007, s. 255-277.
- Mahir Mehdi, *Bedraka-i Zafer Yahud Tesalya ve Yenişehir*, Dersaadet 1314.
- SEZER, Hamiyet, “Tepedelenli Ali Paşa ve Oğullarının Çiftlik ve Gelirlerine İlişkin Yeni Bilgi-Bulgular”, *OTAM*, S.18, Ankara 2005, s. 333-357.
- SEZER, Hamiyet, “Tepedelenli Ali Paşa’nın Çiftlikleri Üzerine Bir Araştırma”, *Belleten*, S.233, Ankara 1998, s. 75-107.
- SHAW, Stanford J.- Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, c. II, Reform, Devrim ve Cumhuriyet: Modern Türkiye’nin Doğuşu, 1808-1975*, İstanbul 1983.
- STEINKAMN, Armin A., “War Damages”, *Encyclopedia of Public International Law, vol: 4, Use of Force War and Neutrality Peace Treaties (N-Z)*, Amsterdam, New York, Oxford 1982, s. 298- 303.
- Süleyman Tevfik- Abdullah Zühdi, *Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye ile Yunan Muharebesi 1314*, İstanbul 1315.
- Süleyman Tevfik, *Tesalyada Bir Cevelan ve Dört Aylık Seyahatim*, Dersaadet 1315.
- Şemsettin Sami, “Tesalya”, *Kamûsu'l-Alâm*, c.3, İstanbul 1308, s. 1652-1653.
- ÜNLÜ, Mucize, “II. Abdülhamid Döneminde Ulahlar”, *Perspectives on Ottoman Studies Papers from the 18th Symposium of the International Committee of Pre-Ottoman and Ottoman Studies (CIEPO)*, Eds: Ekrem Causevic, Nenad Moacanin, Vjieran Kursar, Zagreb, 25th- 30th August 2008, s. 229-244.

